

Nemzetközi Kapcsolatok
Doktori Iskola

*Nemzetközi és Biztonsági
Tanulmányok alprogram*

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Marton Péter

**A nagyelmélet és az afgán eset találkozása:
államkudarok és államépítés a bizonytalan
politikacsinálás korszakában**

című Ph.D. értekezéséhez

Budapest, 2009

Témavezetők:

Dr. Kiss J. László CSc és Dr. Szávai Ferenc DSc
egyetemi tanárok

© Marton Péter

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Marton Péter

**A nagyelmélet és az afgán eset találkozása:
államkudarcok és államépítés a bizonytalan
politikacsinálás korszakában**

című Ph.D. értekezéséhez

Budapest, 2009

Témavezetők:

Dr. Kiss J. László CSc és Dr. Szávai Ferenc DSc
egyetemi tanárok

© Marton Péter

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés: a téma megjelölése és indoklása	5
II. A kutatási kérdések, a módszerek és az eredmények áttekintése	5
III. Glosszárrium egyes, a szerző által bevezetett, vagy eredeti/konszenzusos jelentésükhöz képest az értekezésben eltérő értelemben használt fogalmak értelmezéséhez	13
IV. Az értekezés irodalomjegyzéke	18
V. A szerző publikációinak listája.....	28

I. Bevezetés: a téma megjelölése és indoklása

A doktori értekezés, melynek rövid összefoglalása következik az alábbiakban, az államépítés folyamatát vizsgálja kritikus szemmel, különös tekintettel a jelenleg a szakirodalomban, a médiában, illetve a nemzetközi politikában általában jelentős figyelemben részesülő afganisztáni esetre.

II. A kutatási kérdések, a módszerek és az eredmények áttekintése

Szemügyre veszi legelőször is az annak háttérében meghúzódó elméleti előfeltevéseket, értékszempléket, attitűdöket: mindazokat a motívumokat, melyek az államépítéssel kapcsolatos diskurzust formálják. Ennek kapcsán kiemelt szerepet kap az intervenciókkal, illetve az azok komplikációit nagymértékben fokozó államépítési kísérletekkel kapcsolatban a motivációk vizsgálata.

Miért készek egyes államok arra, hogy ilyen költséges vállalkozásokban vegyenek részt? Milyen értékek és milyen érdekek követése érhető tetten egyértelműen ezzel összefüggésben? Ezt az alapvető kérdést járja körül az első fejezet, mely főként a Nyugat által dominált – de azért nem kizárólag a Nyugat berkein belülre korlátozódó – társadalomtudományi és döntéshozói–politikacsinalói diskurzusra összpontosít releváns beszédaktusok megragadása érdekében.

A legelső alapvető tézis, mellyel ez a bevezető fejezet szolgál, az, hogy a világ gyengébb vagy szegényebb államainak viszonylagosan rossz teljesítménye a kormányzás különféle dimenzióiban mára „biztonságiasult”. Míg a gyenge, diszfunkcionális kormányzáshoz kapcsolódó negatív jelenségekkel korábban jellemzően egy, a humanitarianizmustól áthatott, annak szótárát használó diskurzus foglalkozott, 2001. szeptember 11. eseményeit követően fontos változás állt be, és reflektorfénybe kerültek a gyenge államiság lehetséges külső következményei. A diskurzus korábban is számolt ilyenek lehetőségével, azonban főként a gyenge államok közvetlen földrajzi szomszédsága esetében. Miután szeptember 11. eseményei a biztonságpolitikai döntéshozói–politikacsinalói, illetve a társadalomtudományi diskurzust globálisan meghatározó befolyással formáló Amerikai Egyesült Államokban széles körben tudatosították, hogy a potenciális negatív külső

következmények távoli országokat is elérhetnek – hiszen az afganisztáni helyzet ténylegesen már szeptember 11. előtt is számos negatív hatással volt az amerikai érdekek szempontjából, mint azt az értekezés külön, a szövegtörzsbe illesztett mellékletben dokumentálja –, az is elfogadottá vált, hogy szélsőséges esetben akár katonai eszközök is bevethetők az ilyen külső hatások megelőzése vagy felszámolása érdekében. Vagyis az intervencióról szóló, korábban humanitárius érvkészlettel alátámasztott narratívák kiegészültek, illetve jelentős mértékben átformálódtak a biztonságpolitikai érvkészlet térnyerését követően.

Az értekezés erre tekintettel vezeti be az „államkudarc” fogalmának operacionalizálására lehetőséget kínáló „negatív kicsordulási hatás” (NKH) koncepciót (kifejtését lásd az összefoglalóhoz mellékelt glosszáriumban). Ugyanakkor a választott megközelítés, miközben (re)konstruktívan kíván ilyenformán hozzájárulni a sokszor manipulatíván ködösítő, a „bukott államokról” szóló nyugati diskurzushoz, és megkísérel használhatóbb útmutatót kínálni annak talaján állva a politikacsinálás számára, kritikus perspektívát is kínál az olvasónak. Felhívja a figyelmet az államkudarc koncepció, és az intervenciókat NKH-kkal magyarázó elmélet manipulatíván ahistorikus jellegére: az ilyen elméleti megközelítés az államokat elszigetelt elemzési egységként látatja, és a jelentkező NKH-k okait ezekbe az elemzési egységekbe – szándékos itt a csúnya kifejezés használta – „beleinternalizálja”. Afganisztán esetében egy NKH-centrikus beszédmódhoz ragaszkodva például könnyen elfeledkezhetünk arról, hogy a múltban magának az Egyesült Államoknak is milyen jelentős szerepe volt abban, hogy utóbb a terrorizmus bázisává válhatott Afganisztán. Pedig erre más, nem történelmietlen narratívák egyszerű, rövid, frappáns kifejezést kínálnak: ami történt, részben „visszacsapás” (*blowback*) volt.

Az NKH koncepció ezzel együtt igen hasznos. Mérhetővé tesz valamit, amiről máskülönben sokszor parttalan, megalapozatlan diskurzus zajlik, az összehasonlító perspektíva felelős használata nélkül, még társadalomtudományi berkekben is. Továbbá rávilágít arra, amiről – 2001. szeptember 11-étől távolodván – sokan hajlamosak elfeledkezni: hogy a Nyugat nem az afgánok iránt tett „szívességéből” van jelen Afganisztánban, humanitárius megfontolásokból, hanem elsősorban a saját érdekeit követve keveredett oda.

Ezeknek az alapvető jelentőséggel bíró, és a diskurzus számára máris jelentős hozzáadott értéket kínáló téziseknek a megfogalmazását követően az értekezés megkísérli sematikus képét kínálni a diskurzust formáló mélyebb vitáknak. Ábrázolja az intervenciók elfogadhatóságát illetően, a határok megváltoztatásának lehetőségét illetően és egyéb kérdésekkel összefüggésben a strukturális jelentőséggel bíró álláspontkülönbségeket. Áttekintve öt nagyobb, az értekezés által azonosított gondolati iskolát (posztmodern

imperialisták, emberi jogi univerzalisták, etatisták, korrigálni törekvő modernisták és anti-eurocentrikusak), az első fejezet mindjárt egyfajta elméletet is kínál arról, hogy az afganisztánihoz hasonló államépítési kísérletek jellemzően milyen dinamikákat pörgetnek végig a diskurzus irányzatai között. Eszerint a beavatkozást kezdetben pártoló posztmodern imperialisták idővel, ha nehézségek jelentkeznek, és egy államépítési vállalkozás túl költségesnek látszik, elpártolhatnak a továbbra is kitartó (vagy éppenséggel ugyancsak elbizonytalanodó) emberi jogi univerzalistáktól, és „furcsa hálótársakat” találhatnak maguk számára az anti-eurocentrikusak körében – legalábbis átvehetnek elemeket azok érvrendszeréből, hogy így találjanak viszonylag dicsőséges kiutat, elkerülve az államépítési erőfeszítések fenntartásának vagy szükséges mértékű fokozásának a további költségeit.

Ennek megtárgyalását követően az első fejezet az értekezés ez után következő, főként az afganisztáni esetre fókuszáló fejezetei számára afféle anti-hipotéziseket állít fel, kritikus szellemben. A diskurzus által sokszor kézenfekvőként kezelt állításokról, a nyugati gondolkodásban meghatározó premisszákról van szó, melyek kiragadása, reflektorfénybe állítása és felülvizsgálata fontos tanulságokkal szolgál az afganisztáni államépítési kísérlet szempontjából konkrétan, illetve bármilyen többszereplős államépítési kísérlettel kapcsolatban általában is. A hipotézisek mögött rejlő nyitott kérdések a következőképpen hangzanak:

- Beszélhetünk-e korlátlan, és egyenletesen eloszló globális biztonsági interdependenciáról?
- Ha elutasítjuk a fentebb említett, teljes kölcsönös függőség képzetét, milyen alternatív fogalmakkal írhatjuk le a valamennyire csakugyan fokozott egymásra utaltságban létező államok mai biztonsági környezetét?
- Az Afganisztán felől jelentkező fenyegetések egyenlő mértékben érintenek-e mindenkit, illetve ha nem, hogyan oszlik meg a fenyegetettség a világ országai között? Hogyan oszlanak el annak következményei?
- Afganisztán valóban csakis „forrása” különféle fenyegetéseknek? Mennyire kiegyensúlyozott, objektív, elfogulatlan az Afganisztánt így beállító beszédmod a tények tükrében?
- Minden részt vevő államnak azonos érdekek diktálják-e a részvételét az afganisztáni államépítésben? Hogyan határozhatók meg egyes országok „saját” érdekei ezzel összefüggésben? Mennyire legitim és mennyire indokolt egyáltalán megkísérelni ilyen, „saját”, „különös” érdekek azonosítását?

- Az afganisztáni államépítés sikere, avagy kudarca azonos – pozitív, avagy negatív – hozadékot kínál-e valamennyi résztvevő számára?
- Ha az esetleges sikert közös erőfeszítések közös gyümölcseként látjuk/láttatjuk, megalapozott-e azt feltételezni, hogy ezekből az erőfeszítésekből mindenki arányosan, avagy méltányosan veszi ki a részét?

Ezeket a kérdéseket vizsgálja az értekezés a második, a harmadik és a negyedik fejezetben, az utóbbi kettő esetében azonban már jóval több figyelmet fordítva az afganisztáni eset konkrétumaira. Az utóbbi két fejezet ugyanis már egyben az államépítés gyakorlatára fókuszál inkább, nem csupán annak elméletére, illetve az elmélet háttérében meghúzódó előfeltevésekre.

A második fejezet elutasítja a szakirodalomban homályos formában sokhelyütt felbukkanó tézist, miszerint a biztonsági interdependencia valamiféle globálisan eloszló, mindenkire homogén módon – és jelentős mértékben – ható tényező lenne. Az ennél összetettebb valóság kezelésére a kérdésspecifikus biztonsági komplexum fogalmát vezeti be.

A fogalom (és e fogalom újdonságának) részletesebb kifejtése megtalálható az ehhez az összefoglalóhoz mellékelt glosszáriumban. Dióhéjban a hozzá kapcsolódó megközelítés lényege az, hogy különféle kérdésekkel összefüggésben felírhatjuk a biztonsági jelentőségű összefüggések rendszereit, és többé-kevésbé kijelölhetjük ezek érvényesülésének területi határait. Az adott kérdésekkel összefüggésben NKH-k és egyéb – például az adott NKH-kat előidéző – hatások vektorainak azonosításáról van szó, mely azonban túlmegy az ilyen hatások katalogizálásán, illetve pusztán regisztrálásán. Egy-egy kérdésspecifikus biztonsági komplexumon belül ugyanis különféle, jellegzetes mechanizmusok írhatók le, melyek az adott komplexumok alapvető viselkedését jellemzik, és amelyek az egyes NKH-kat és egyéb hatásokat a komplexumon belül strukturálják és terelik. Éppen ez az a pont, ahol a kérdésspecifikus biztonsági komplexumok szem előtt tartása hozzáadott értéket kínál: ahelyett, hogy csupán „államkudarokat” azonosítana bilaterális keretek között leírt NKH-k kimutatásával és mérésével, ráirányítja a figyelmet az érintett állampárok meghaladó, a tágabb komplexum egészét befolyásoló hatásokra. Hogy példát is kínáljak, annak érdekében, hogy ennek az absztrakt gondolatmenetnek a relevanciájára fény derüljön: ilyen strukturáló hatás az, amikor például a heroinkereskedelem útvonalában állnak be nagyobb volumenű, sok államot – államok egész láncolatát – érintő változások. Képletesen: „A” országból hirtelen jelentős mennyiségű kábítószer exportját regisztrálhatjuk „B” ország irányában, aminek az oka nem egy bilaterális keretek között negatív hatást kifejtő államkudarc, hanem

az, hogy „C” ország nem sokkal ezt megelőzően a fő kereskedelmi utat elterelő intézkedésekkel lépett fel a „D” országból a területére érkező kábítószerexport ellen (és emiatt újabban „B” országból jut el „C” területére a kábítószer egy része).

Az értekezés második fejezete szempontjából a kérdésspecifikus biztonsági komplexum fogalmának az ad fokozott jelentőséget, hogy Afganisztánnal összefüggésben – abból kiindulva, hogy az ott zajló államépítés alapvetően a részt vevő országok biztonságpolitikájának része, vagy ahhoz szervesen kapcsolódik – három jelentős kérdés is említhető, melyek a jelenlegi államépítés motivációira elvileg jelentős hatással bírhatnak, és ezért itt három kérdésspecifikus biztonsági komplexum elemzésére adódik lehetőség/szükség. Ezeknek a komplexumoknak a fontos elemeként egyben három különböző NKH-ról van szó, melyek forrásaként Afganisztánt szokták azonosítani. Ezek részben múltban, részben a jelenben értek/érnek el kritikus mértéket: az afganisztáni bázisú terrorizmussal, az afganisztáni kábítószer-termeléssel, illetve az országból tömegesen kiáramlott menekültekkel összefüggésben.

Az értekezés megkísérli ezekre a tényezőkre visszavezetni az afganisztáni államépítésben résztvevő országok politikáját, ám olyan következtetésekre jut, melyek látszólag éppen hogy kikezdi, ésszerűtlennek (és potenciálisan kontraproduktívnak) tűntethetik fel az Afganisztánban zajló erőfeszítéseket.

- Az említett NKH-k nem kizárólag Afganisztánból jelentkeznek – Afganisztán is ki van téve ilyeneknek (például az országba irányuló fegyverkereskedelmen keresztül).
- A kábítószer-termelés a közelmúltig növekedett Afganisztánban – a 2001-es intervenció óta jelentős mértékben. A közelmúltban is részben csak különféle, nem kifejezetten az államépítési erőfeszítésekkel összefüggésben álló tényezők (pl. a gabona világpiaci árának változása) hatására csökkent. Ugyanakkor pedig alapvető jelentőséggel bír, hogy az ópiumok termeléséhez kapcsolódó kérdésspecifikus biztonsági komplexum egy *lehorgonyozott* komplexum. A kábítószerkeresletet ösztönzi végső soron a termelést, és a jelentkező szükségleteket Afganisztán helyett egyéb források is kielégítenék, ha Afganisztán valamilyen okból kiesne a piac ellátói közül.
- A transznacionális, szaláfista-dzsihádisták orientációjú terrorizmus esetében megállapítható, hogy az jelenleg nem afganisztáni bázisról fenyegeti célpontjait. Bázisa ma elsősorban Pakisztánban található, és Afganisztán inkább elszenvedője jelenleg ennek a terrorizmusnak. Még az is megkockáztatható kijelentés – tapasztalván, hogy nyugati dzsihádisták (európai országok állampolgárai) is nagy

számban mennek Afganisztánba harcolni –, hogy a Nyugatra összpontosító terrorizmus *eltérül* Afganisztán irányában, az ottani, jelenlegi állapotok hatására, és így az afganisztáni államépítés *látszólag* kímélő hatást gyakorol az európai „fronton”.

- Az afgán menekültek nem kínálnak kifejezetten jelentős motivációt az afganisztáni államépítésben való részvételhez a nyugati államok számára. Mint a világon sokhelyütt másutt is, a hozzájuk kapcsolódó komplexum a „feltartóztatott” jelzővel jellemezhető. A menekültek két szomszédos országban összpontosulnak, ezek Irán és Pakisztán. Továbbjutásuk távolabbi országokba sokukat visszatartó nehézségekbe ütközik számukra, illetve Pakisztán esetében a nemzetközi közösség is jelentős támogatást nyújt azért, hogy a menekültek védelme, ellátása helyben megfelelő szinten biztosítva legyen.

Összességében nehéz lehetne tehát például azt megvilágítani ilyen módon, hogy Magyarországnak miért lenne érdeke a közvetlen biztonsági szükségleteiből adódóan az afganisztáni államépítésben való részvétel. Bármilyen kézenfekvőnek is tűnhet az említett kérdésspecifikus biztonsági komplexumokat szemügyre venni, gondosan leírni, és az egyes komplexumokon belül az intervenciók hatását értékelni, ez ténylegesen nem mutat jelentős magyarázó erőt az ISAF-koalícióban részt vevő országok politikáját illetően általában sem. Magyarország például nem tűnik a terrorizmus által *közvetlenül* veszélyeztetett országnak, az afganisztáni forrású heroinhoz köthető kábítószer-túladagolástól összesen néhány tucat polgárát veszíti el évente, afgán menekülteket pedig elvéve fogad be. Mindebből az is következik, hogy az ISAF-koalíció nem írható le egy kérdésspecifikus biztonsági közösségként. Az ISAF-országok érdekei egymástól nagyon eltérőek, akárcsak fenyegetettségük is.

Ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy a NATO-vezetésű afganisztáni ISAF-misszió úgymond értelmetlen, ésszerűtlen lenne. Az ott zajló államépítés nem az említett biztonsági komplexumokon belüli beavatkozások – mint sebezileg gondosan elkülöníthető részek – összege. Sikert Afganisztánban átfogó értelemben kellene elérni. Továbbá nem csak az a kérdés, hogy a jelenben Afganisztán bázisa-e a terrorizmusnak, vagy hogy a jelenlegi állapotok közepette mennyi kábítószer termelnek az országban. A kérdés az, hogy az államépítési kísérlet a belátható jövőben gyümölcsözőnek bizonyulhat-e: lehet-e majd Afganisztán újra a terrorizmus bázisa (ez kudarc volna), illetve találnak-e ott utóbb alternatív megélhetést a jelenlegi ópiummák-termesztők (ez a siker fontos része lenne).

Az államépítés mint biztonságpolitika értelmezéséhez tehát holisztikus és jövőbe tekintő megközelítés szükséges. Ezzel együtt fontos viszont megjegyezni, hogy az

államépítésben részt vevő, Magyarországhoz hasonló országok számára nincs feltétlenül közvetlen fenyegetettség, és ebből következően úgymond „saját”, avagy „különös” érdek sincsen, mely az ottani szerepvállalást diktálhatná, és annak igazolására (például a közvélemény szemében) könnyen alkalmas lehetne. Magyarország legelőször is azért vállal aránylag jelentős szerepet Afganisztánban, mert része egy nem-kérdésspecifikus biztonsági közösségnek, a NATO-nak, amely érdekei és a külpolitikájában képviselt értékek szempontjából általában bír jelentőséggel. A NATO-val való együttműködést nem lehet egyszerű, a jelenre fókuszáló költség/haszon kalkulációkkal alátámasztani.

A fentebb ismertetett harmadik és negyedik fejezet ezt követően az államépítés gyakorlatának kritikájára összpontosít. Az értekezésnek ezek a szerkezeti egységei sok empirikus adalékkal szolgálnak, és ezért itt részletes kifejtésük az összefoglaló kívánta rövidebb terjedelemben nem volna kifejezetten szerencsés. Itt inkább a tárgyakat jelölöm meg dióhéjban, utalva egy-egy fontosabb következtetésre a két fejezet téziseiből szemezgetve.

A harmadik fejezet annak a hipotézisnek a kritikus felülvizsgálata, miszerint az afganisztánihoz hasonló, biztonságpolitikai indíttatású államépítési kísérletekben a részt vevők alapvetően fenyegetettségük mértékétől függően vállalnak szerepet („fenyegetésellensúlyozó” politikát folytatva, ahogyan erre a szakirodalom utal olykor), és hogy a helyzet és az érdekek egyértelműsége következtében nem kerül sor közöttük jelentős vitákra a teherviselés méltányos megosztását illetően. A „helyzet és az érdekek egyértelműségét” illetően a második fejezet már megmutatta, hogy az afganisztáni esetben ez nem adott, és a harmadik fejezet által bemutatott lengyel és holland esettanulmányok világos komparatív perspektívát kínálnak a fenyegetettség mértékén túl az afganisztáni szerepvállalást befolyásoló egyéb tényezők sokaságára, illetve ezeknek a tényezőknek a sokszor ténylegesen relatíve (jóval) jelentősebb voltára.

A negyedik fejezet az államépítéssel kapcsolatban szükségesnek látott feladatok diktálta lépések sokszor inkompatibilis voltára hívja fel a figyelmet – ezzel kapcsolatban szolgál számos konkrét példával az afganisztáni kontextusból. Legalapvetőbb tézise, hogy Afganisztánban legelőször is a biztonság megteremtésére lenne szükséges elegendő mértékben áldozni. Ez eddig nem történt meg, és ilyen körülmények között egyfelől nem reális egyhamar átfogó sikert várni, másfelől pedig szükséges lenne átgondolni, hogy egy sor területen, ahol nyugati döntéshozók vagy egyéb szereplők – a saját elképzeléseiknek megfelelő – előrelépést várnak, az „előrelépések” sürgetése ténylegesen kontraproduktív vagyis éppenséggel „visszalépés” is lehet. Különös figyelmet érdemel ezzel kapcsolatban a

kábítószerkérdés kezelése, melynek komplexitásaira vonatkozóan az értekezés itt számos, intőnek szánt példával szolgál. A konstruktív kritika érdekében a fejezet végül a jól koordinált és megfelelő mértékben támogatott–finanszírozott államépítés egyfajta ideális sémájával is szolgál, az afganisztáni tapasztalatok alapján.

Az értekezés záró része összegzi az első fejezet végén vázolt anti-hipotéziseket elvető megállapításokat. Egy olyan államépítési kísérlet képét tárja elénk Afganisztánban, melyet a részt vevő államok nem kizárólag közös érdekek alapján, esetenként a kizárólagosan saját érdekek teljes hiányában, nagyon eltérő fenyegetettség mellett, a tehermegosztással kapcsolatos vitákban egymást gyakorta támadva, nem kielégítő finanszírozással, nem kielégítő mértékben koordináltan, és nem kellően átgondolt sorrendiséggel próbálnak előre vinni, miközben erre a folyamatra egyes szereplők (például Pakisztánból vagy az Öböl-térség államai felől) ráadásul destruktív hatást fejtenek ki.

Ilyen körülmények között az értekezés nem tehet mást, mint hogy óva int minden megfigyelőt attól, hogy Afganisztánban valamiféle alapvető kulturális másság számlájára írja az esetleges kudarc bekövetkeztét. Afganisztánban ma azért vannak olyan állapotok, amelyek az országban általában jellemzőek, mert a múltban az államépítés helyett éppenséggel az államleépítés volt a külvilág szereplői közül sokak számára az érdek, és a múltbéli destabilizáló törekvések tartósan romboló hatást gyakoroltak; illetve mert az extrém kihívást jelentő kezdeti körülményekhez képest kielégíthetőnek egyáltalán nem nevezhető áldozatkészséggel vágta bele az Afganisztánban államépítéssel kísérletező államok az ország általában vett helyreállításába, a lehető legszélesebb értelemben vett – és ugyanakkor, éppen ezért, jelentős áldozatkészséget kívánó – békeépítésbe.

III. Glosszárium egyes, a szerző által bevezetett, vagy eredeti/konszenzusos jelentésükhöz képest az értekezésben eltérő értelemben használt fogalmak értelmezéséhez¹

Államépítés: jellemzően sok, különféle szereplő (külső állami szervek, kormányközi szervezetek, nem-kormányzati szervezetek stb.) által, esetről esetre változó mértékben és módon koordinált tevékenység, melynek célja egy adott területen olyan politikai intézményrendszer kialakítása – és ezen intézményrendszer fenntarthatóságához a megfelelő körülmények kialakítása –, mely képes az adott területen élők számára kiszámítható életviszonyok biztosítására, a külvilág számára pedig a kooperatív szuverenitás gyakorlására való készség révén nyújt fontos biztonsági garanciát; vagy annak hiányában legalább teljesíti az elrettenthetőség és a hiteles elköteleződés képességének követelményeit (ezek a kooperatív szuverenitás gyakorlásának kikényszerítésére adnak lehetőséget a spontán együttműködés hiánya esetén).

Államkudarc: az értekezésben kétféleképpen definiált fogalom.

Külső, biztonságpolitikai nézőpontból: államkudarcról, vagy akár államkudarcokról (többes számban) beszélhetünk, ha egy állam nemzetközileg elismert kormánya (NEK) valamilyen értelemben nem gyakorol pozitív szuverenitást, vagyis teljes ellenőrzést a területe felett, és emiatt a külvilágot (akár egyetlen, szomszédos államot, akár több, nem is feltétlenül szomszédos államot, akár a világon minden államot) valamilyen negatív biztonsági hatás (negatív kicsordulási hatás, NKH) ér. Az NEK valamiért nem képes megakadályozni, hogy egy NKH bekövetkezzen. Ez nem feltétlenül jelenti az államiság hiányát, ahogyan azt az általában meglehetősen naivnak mondható (és ugyanakkor éppen ezért manipulatív), bukott államokról szóló diskurzus sugallja. A világ egyetlen állama sem gyakorol olyan tökéletes ellenőrzést a területe felett, hogy mindenkor, mindenfajta NKH bekövetkeztét képes legyen megelőzni. Az NKH-k bekövetkezése azonban mindenképpen kritikus jelentőséggel bír, hiszen biztonságában érint egy vagy több másik államot. Hogy egy NKH „biztonságában” érint-e egy másik államot, az természetesen alapvetően interszubjektív kérdés. Észleletek, hiedelmek,

¹ A glosszárium a szerző doktori értekezéstervezetének a megvédése kapcsán megbeszéltek alapján került be a tézisyűjteménye, hogy a disszertáció által használt számos új vagy újszerű fogalmat katalogizálja, és azok készletét könnyebben áttekinthetővé tegye – egyben azért is, hogy az angol nyelvű fogalomkészlet elemei számára magyar megfelelőt kínáljon, a hazai szakirodalom számára.

vélekedések és beszédaktusok függvénye (az adott államban a diskurzust meghatározó szereplők részéről), hogy egy adott külső hatás biztonságiasul-e.

Belső, humanitárius nézőpontból: államkudarcról beszélhetünk, ha egy állam valamilyen értelemben nem képes kiszámítható életviszonyokat biztosítani a népessége számára. Ez elképzelhető háromféle esetben: (1) ha az állami önkény teremt alapvető kiszámíthatatlanságot, és ez idézi elő a létbiztonság hiányát; (2) ha egy fegyveres konfliktus dúl az állam területén, mely következtésképpen nem bír az erőszak alkalmazásának tényleges monopóliumával, pontosabban kritikus mértékű deficitet mutat ezzel kapcsolatban; (3) ha egy állam fegyveres/erőszakos kihívás hiányában is kritikusan gyenge ahhoz, hogy a népességét megóvja a nyomortól, a betegségektől, illetve például a bűnözés szervezett és szervezetlenebb formáitól.

Biztonsági interdependencia: ha absztrakt nézőpontból építkezve közelítünk a fogalom meghatározásához, és a teljes és kölcsönös biztonsági függőségből, mint kész tényből indulunk ki, a biztonsági interdependencia jelentősége abban áll, hogy a teljes, globális államrendszer nagymértékű sebezhetőségét feltételezi a rendszer építőköveit adó államok kritikus gyengesége esetén. A feltételezett körülmények között egyetlen állam sem lehet képes önállóan szavatolni a saját biztonságát, bármennyit is költ erre a célra. Nem lesz képes megóvni magát destruktív, az egész rendszert érintő NKH-któl. A rendszer érdekessége, hogy a nemzetközi kapcsolatok hagyományos megközelítései által hangsúlyozott fogalmak (hatalmi egyensúly, biztonsági dilemma) szem előtt tartása helyett itt a biztonság igénye más államok – általában a többi állam – megerősítését diktálja.

Biztonsági komplexum: a hagyományos (Barry Buzantól és szerzőtársaitól származó) definícióhoz képest itt egy restriktív értelmezés kínálható, mely megfelelő alapot kínál az értekezés által használt „kérdésspecifikus biztonsági komplexum” fogalom bevezetéséhez. Eszerint az értelmezés szerint biztonsági komplexumon több elemzési egység biztonsági értelemben vett, fokozott kölcsönös függőségét értjük. Az interdependencia viszonylagosan magasabb foka állapítható meg a komplexumon belül – az interdependencia sajátos, globálisan ténylegesen nem homogén mintázatai rajzolják ki (többé vagy kevésbé világosan lehatárolhatóan) az egyes biztonsági komplexumokat világszerte.

Elrettenthetetlenség: az az eset, amikor egy NEK valamilyen okból nem képes kooperatív szuverenitást gyakorolni a hozzá rendelt állam területe felett. Lehet egyszerűen gyenge vagy

inkompetens, illetve lehet, hogy valamilyen fegyveres kihívással kell szembenéznie, melynek következtében csak névlegesen bír fennhatósággal a területének valamely része felett. Ebben az esetben azért elrettenthetetlen, mert a külvilág szereplői hiába próbálnak hatást kifejteni rá NKH-k megelőzése vagy felszámolása érdekében – akár ösztönzők révén, akár az elrettentés megkísérlésével. Az „elrettenthetetlenség” fogalma tehát csak egy aspektusból ragadja meg az együttműködés hiányát: abból kiindulva, hogy az kikényszeríthetetlen; ugyanakkor az együttműködés ezekben az esetekben kicsalhatatlan is. „Ösztönözhetetlenségről” is beszélhetünk, ez azonban valamivel sutábban hangzik. Ezért preferálom az értekezésben az „elrettenthetetlenség” kifejezés használatát.

Eltérülés: olyan, államhatárokon átnyúló hatás, mely a terrorizmushoz, vagy akár bármilyen más, NKH-khoz kapcsolódó tevékenységek transznacionális áramlását idézi elő. A terrorizmus esetében például az eltérülés bekövetkezhet olyan, határozott intézkedések megtétele nyomán, mely terroristacsoportok tevékenységét egy adott országban ellehetetleníti, vagy legalábbis a korábbiakhoz képest megnehezíti, és ezzel az adott terroristacsoportok tevékenységének folytatását más államok területe felé tereli, ott ösztönzi.

Féreglyuk: erre a fogalomra azért van szükség, mert a kérdésspecifikus biztonsági komplexumok fogalmának használata eltér a „regionálisként” leírt biztonsági komplexumok hagyományos értelmezésétől. Az általános, szakirodalmi rutint a kérdésspecifikus biztonsági komplexum fogalom azzal töri meg, hogy elszakad a katonai fenyegetések értelmezésekor továbbra is inkább relevánsnak tűnő, hagyományos politikai földrajztól, ahol a távolságok általában véve nagyobb jelentőséggel bírnak. Olyan kérdések esetében ugyanis, amilyen például a kábítószer-kereskedelem, vagy a transznacionális terrorizmus, a biztonsági jelentőségű összefüggések érvényesülésének sok esetben nincsen kifejezetten fizikai tere, és ezek az összefüggések nem feltétlenül földrajzi értelemben közvetlenül összefüggő területeket kapcsolnak össze.

Egyfajta fokozott kifejező erővel bírhat, ha a hagyományos politikai földrajz szempontjából ragadjuk meg azt, ami annak perspektívájából képtelenség. A fizika által a több mint háromdimenziós terek jellemzésében használatos fogalomnak megfelelő „féreglyukakkal” van dolgunk, melyek látszólag nem szomszédos pontokat rendelnek egymás mellé a térben. Ilyen, egymás mellé rendelt pont lehet a pénzmosás folyamatában például egy svájci bank, és egy, a kábítószer-kereskedelemből profitáló kirgiz állami tisztviselő és hivatala Biskekben, Kirgizisztán fővárosában (hogy fiktív példát kínáljak a jelenségre).

Kérdésspecifikus biztonsági komplexum: visszautalva a biztonsági komplexum fogalmának kifejtésére, a biztonsági interdependenciának egyes konkrét kérdésekkel kapcsolatban leírható, sajátos mintázataira/komplexumaira utaló fogalom. Használata fontos, mert elszakadást jelent a biztonsági komplexum fogalmának értelmezésében hagyományosan szinte kizárólagosan szem előtt tartott katonai–politikai elemzési mezőtől, és megengedi a kölcsönös biztonsági függőség rendszereinek vizsgálatát olyan kérdésekkel összefüggésben, melyek vizsgálata biztonsági szempontból nagyon is kézenfekvőnek tűnhet, és amelyek vizsgálata a biztonsági tanulmányok területén – legalábbis igazán megfelelő, az ezen kérdések kezeléséhez adaptált konceptuális eszközökkel – eddig ennek ellenére elhanyagoltnak volt mondható. Ilyen, az értekezésben terítékre kerülő kérdések az ópium, heroin) illicit termelése és kereskedelme, a tömeges menekültáradatok jelentette komplex kihívás, vagy például a transznacionális dzsihádisták terrorizmus.

Kooperatív fenyegetéscsökkentés: fenyegetések több állam általi közös, együttműködő kezelése. *Konvencionális* értelemben nem szükségeltetik hozzá az ebben részt vevők szuverenitásának korlátozása. Ilyen módon működhetnek együtt államok például az államok társadalmának meghatározó normái ellen lázadó államokkal szembeni katonai jellegű fellépés esetén. Egy *nem konvencionális* formában a kooperatív fenyegetéscsökkentés már együtt járhat egy vagy több résztvevő esetében a szuverenitásuk olyan korlátozásával, melyhez azok a beleegyezésüket adják. Erre példa lehet egyebek mellett az Oroszország stratégiai nukleáris arzenáljának biztosításáról (is) gondoskodó Nunn–Lugar-program. Végezetül a kooperatív fenyegetéscsökkentésnek egy *irreguláris* formájáról beszélhetünk azokban az esetekben, amikor a szuverenitás korlátozásához a beleegyezés azért hiányzik, mert nincsen, aki ebben a tekintetben együttműködő fél lehetne. Inkább absztrakt lehetőségről van szó: például olyan államépítési kísérletekre gondolhatunk itt, amelyekre olyan országokban kerül sor, ahol az állami intézményeket az alapoktól kezdve szükséges kiépíteni/helyreállítani; és itt is csak addig marad irreguláris az együttműködés, míg valamiféle, legalább ideiglenes politikai intézmények létre nem jönnek.

Kooperatív szuverenitás: a szuverenitás gyakorlása a biztonsági interdependencia fogalmának bemutatásakor ismertetett világképnek megfelelően. Ez elvben megkövetelné azt, hogy egy NEK jóhiszeműen mindent megtegyen annak érdekében, hogy NKH-k más államokat a területéről ne érjének. Ezen túlmenően pedig a globális államrendszerben fellépő NKH-kkal

kapcsolatban a közös, ugyancsak maximálisan jóhiszemű, együttműködő fellépés szükségét is diktálja.

Lehorgonyzott biztonsági komplexum: a heroinkereskedelemmel kapcsolatban felvázolt kérdés-specifikus biztonsági komplexum esetében fontos premisszája az értekezésnek, hogy a demokratikus államokban elfogadott eszközökkel kiolthatatlan a kereslet a kábítószerre, és ez, úgymond, állandósítja ezt a biztonsági komplexumot. Mi több, e komplexumnak a sajátos viselkedését – földrajzi szempontból – jellemezhetjük a „lehorgonyzott” jelzővel. Míg ugyanis a kábítószer forrása vándorolhat, ha egy-egy forrásnál sikerül felszámolni a termelést (a történelem kínál erre példákat), a kábítószer kereskedelmi útvonalai pedig átrendeződhetnek a kereskedelem irányát terelő különféle hatások következtében, magának a keresletnek a földrajzi elhelyezkedése – értve ezen elsősorban a leginkább fizetőképes fogyasztókat adó országokat – jellemzően kevésbé vagy kevésbé módosul.

Negatív kicsordulási hatás: előfordulása az értekezés által használt értelmezés szerint azonos az „államkudarc” bekövetkeztével annak biztonságpolitikai nézőpontból adott meghatározása szerint. Bármilyen, a hatás által elért államban biztonságiasuló, vagyis negatív, biztonsági jelentőséggel felruházott külső hatás, mely egy NEK szándékaival ellentétesen keletkezik, és emiatt éri el a kérdéses államot, minősülhet NKH-nak. Ebbe a kategóriába tartozhat (tekintettel az interszubjektív vélekedés jelentőségére általában véve fontos a feltételes mód használata) egy külföldön előkészített terrortámadás, a külföldről az ország területére irányuló kábítószer-csempészet, a határon átnyúló szervezett bűnözésnek az adott országot érő hatásai, vagy például egy nagyobb menekülthullám, mely túlterhelheti egyes országokban az intézmények kapacitásait stb. A fogalom kritikus értelmezésével kapcsolatban az értekezés első fejezete számos fontos észrevétellel szolgál.

IV. Az értekezés irodalomjegyzéke

- Afsar, Shahid (Major) – Samples, Chris (Major) – Wood, Thomas (Major) [2008]: The Taliban: An Organizational Analysis. *Military Review*, May-June 2008, available re-published at http://www.humansecuritygateway.info/documents/MILREVIEW_Taliban_Organizational_Analysis.pdf, accessed on July 2, 2008.
- Adelekan, Moruf (2005): “Very effective but draconian and unacceptable”: Paradox in the evaluation of a unique drug control effort in a non-western country. *International Journal of Drug Policy*, No. 16., 110-111.
- Adelkhah, Fariba – Zuzanna Olszewska (2007): The Iranian Afghans. *Journal of Iranian Studies*, 40: 2, 137-165.
- Adler, Emanuel – Michael Barnett (1998): *Security communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ahmadi et al. (2004): Pattern of Cocaine and Heroin Abuse in a Sample of Iranian Population. *German Journal of Psychiatry*, 8: 1, 1-4.
- Alger, Chadwick M. (1998): Failed States and the Failure of States: Self-Determination, States, Nations and Global Governance. Paper presented at the conference ‘Failed States and International Security: Causes, Prospects, and Consequences,’ Purdue University, West Lafayette, February 25-27, 1998, at http://www.ippu.purdue.edu/failed_states/1998/papers/Alger.html, accessed on October 6, 2005.
- Bain, William (2000): Trusteeship: A Response to Failed States? Draft version of a paper presented at the ‘Conference on Failed States and Global Governance’, organised by Purdue University, April 10-14, 2001, Florence, Italy.
- Bennett, Andrew – Leggold, Joseph – Unger, Danny (1994): Burden-Sharing in the Persian Gulf War. *International Organisation*, Vol. 48.: No. 1., 39–75.
- Betz, David (2009): NATO: We had to destroy the Alliance in order to save it? Blog entry, the King’s College War Studies Department’s blog, *Kings of War*, April 2, 2009, available at <http://kingsofwar.wordpress.com/2009/04/02/nato-we-had-to-destroy-the-alliance-in-order-to-save-it/>, accessed on April 14, 2009.
- Bilgin, Pinar – Morton, Adam (2002): Historicising representations of ‘failed states’: beyond the cold-war annexation of the social sciences? *Third World Quarterly*, Vol. 23.: No.1., 55–80.
- Bleuer, Christian (2008): A Brief History of Negotiating With the Taliban. *Complex Terrain Laboratory*, October 24, 2008, available at <http://www.terraplexic.org/review/2008/10/24/a-brief-history-of-negotiating-with-the-taliban.html>, accessed on October 25, 2008.
- Bollettino, Vincenzo (2007): Peacebuilding Dilemmas, Challenges and Opportunities. Paper presented at the 48th annual convention of the International Studies Association, on February 28, 2007, available at http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/8/8/6/p178868_index.html, accessed on May 1, 2009.
- Bookman, Milica Z. (2002): Demographic Engineering and the Struggle for Power. *Journal of International Affairs*, Vol. 56.: No.1, 25-51.
- Boutros-Ghali, Boutros (1992): An Agenda for Peace - Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, A/47/277 - S/24111 (June 17, 1992), accessed at www.un.org/Docs/SG/agpeace.html, on April 14, 2009.
- Brynnen, Rex (2005): Donor Assistance: Lessons from Palestine for Afghanistan. In: Junne, Gerd – Verkoren, Willemijn, ed.: *Postconflict Development: Meeting New Challenges*. Lynne Rienner: London, 223-248.
- Bill Burnham (2003): Measuring transnational organised crime: an empirical study of existing data sets on TOC with particular reference to intergovernmental organisations. In: Edwards, Adam – Gill, Peter, eds.: *Transnational Organised Crime: Perspectives on Global Security*. London: Routledge, 65-77.
- Bull, Hedley (1995): *The Anarchical Society*. Los Angeles: Columbia University Press.
- Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. UK: Longman.

- Buzan, Barry (2004): *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry – Wæver, Ole (1998): *Liberalism and Security. Contradictions of the Liberal Leviathan*. Copenhagen: COPRI, Copenhagen Peace Research Institute, Working Paper 23.
- Buzan, Barry – Wæver, Ole (2003): *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry – Ole Wæver – Jaap de Wilde (1998): *Security: A New Framework For Analysis*. Boulder, Colorado; London: Lynne Rienner.
- Carothers, Thomas (2003): Promoting Democracy and Fighting Terror. *Foreign Affairs*, January-February 2003, Vol. 82.: No. 1.
- Caulkins, Jonathan P. – Reuter, Peter – Iguchi, Martin Y. – Chiesa, James (2005): *How Goes the “War on Drugs”? An Assessment of U.S. Problems and Policy*. Santa Monica, California: RAND Corporation.
- Centlivres, Pierre – Centlivres-Demont, Micheline (1988): The Afghan Refugee in Pakistan: An Ambiguous Identity. *Journal of Refugee Studies*, 1: 2, 141-152.
- CGDev (2004) [Weinstein, Porter and Eizenstat]: *On the Brink: Weak States and US National Security*. Center for Global Development. accessed at www.cgdev.org/doc/books/weakstates/Full_Report.pdf, on May 23, 2006.
- Chandler, David (2002): Anti-Corruption Strategies and Democratization in Bosnia-Herzegovina. *Democratization*, Vol. 92.: No. 2., Summer 2002, 101-120.
- Chouvy, Pierre-Arnaud (2006): Afghanistan’s Opium Production in Perspective. *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 21-24.
- Clapham, Christopher (2004): The Global-Local Politics of State Decay. In: Rotberg, Robert I. (ed.): *When States Fail – Causes and Consequences*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, pp. 77-93.
- Coburn, Nicholas (2008): *Qaum: Conceptualizing Potters in the Afghan Political Arena*. Working paper published on-line by the author at the Anthropology Department at Boston University; at <http://www.bu.edu/aias/coburn.pdf>, accessed on March 10, 2009.
- Coll, Steve (2004): *Ghost Wars – The Secret History of the CIA, Afghanistan and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*. London: Penguin Books.
- Cooley, John (2002): *Unholy Wars: Afghanistan, America and International Terrorism*. London: Pluto Press, 3rd edition.
- Cooper, Robert (2002): The Post-Modern State. In: Leonard, Mark (ed.): *Re-Ordering the World*. London: The Foreign Policy Centre, 11-20.
- Cordesman, Anthony H. (2009): *The Afghan-Pakistan War: The Rising Threat: 2002-2008*. Presentation at the Center for International and Strategic Studies, February 11, 2009, available at http://www.csis.org/media/csis/pubs/090211_afghanthreat.pdf, accessed on May 10, 2009.
- Cornell, Swante (2006): The Narcotics Threat in Greater Central Asia: From Crime-Terror Nexus to State Infiltration? *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 37-68.
- CRSR (1954): *Convention Relating to the Status of Refugees*. „Adopted on 28 July 1951 by the United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950; entry into force: 22 April 1954, in accordance with article 43.”, available at http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm, accessed on June 20, 2008.
- Cruikshank, Paul (2009): The 2008 Belgium Cell and FATA’s Terrorist Pipeline. *CTC Sentinel*, January 2009, Vol. 2.: Issue 4, 4-8.
- Csicsmann László (2009): A civilizációs–kulturális tényező szerepe a 21. századi államépítési folyamatban. *Külügyi Szemle*, VIII. évf.: 1. szám, 3-17.
- Dobbins, James et al. (2005): *The UN’s role in nation-building: From the Congo to Iraq*. Santa Monica, Ca.: RAND Corporation.

- Dorff, Rober H. (2000): Addressing the Challenges of State Failure. Paper presented at the conference 'Failed States III: Globalization and The Failed State,' Florence, Italy, April 7-10, 2000, available at http://www.comm.ucsb.edu/research/mstohl/failed_states/2000/papers/dorff.html, accessed on 23 March 2009.”
- Emery, James (2008): Afghan drugs and regional addiction rates. *Middle East Times*, April 16, 2008, available at http://www.metimes.com/International/2008/05/14/afghan_drugs_and_regional_addiction_rates/3754/print/, accessed on May 2, 2009.
- Enders, Walter – Sandler, Todd (2006): *The Political Economy of Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ESS (2003): *European Security Strategy*. Adopted by the European Council in Brussels, December 12, 2003, available at <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, accessed on 24 March 2009.
- Fair, C. Christine (2009): Time for Sober Realism: Renegotiating U.S. Relations with Pakistan. *The Washington Quarterly*, 32: 2, April 2009, 149-172, available at http://www.twq.com/09april/docs/09apr_Fair.pdf, accessed on April 25, 2009.
- Fang, Songying –Ramsay, Kristopher (2007): Burden-sharing in Nonbinding Alliances, available at <http://www.polisci.umn.edu/~sfang/alliances%20JCR%202.0.pdf>, version downloaded on June 23, 2008.
- Fanon, Frantz (1963): *The Wretched of the Earth*. New York: Grove Press.
- Farrell, Graham – Thorne, John (2005): Where have all the flowers gone? - Evaluation of the Taliban crackdown against opium poppy cultivation in Afghanistan, *International Journal of Drug Policy*, No. 16.: 81-91.
- Fazey, Cindy (2005): Where have all the flowers gone? Gone to opium everyone. When will they ever learn, when will they ever learn?, *International Journal of Drug Policy*, No. 16.: 104-107.
- Fearon, James D. – Laitin, David D. (2004): Neotrusteeship and the Problem of Weak States. *International Security*, Vol. 28.: No.4., 5-43.
- Felbab-Brown, Vanda (2005): Afghanistan: When Counternarcotics Undermines Counterterrorism, *The Washington Quarterly*, 28: 4, Autumn 2005, 55-72.
- Felbab-Brown, Vanda (2007): The Poppy Problem. *The Washington Post – Think Tank Town*, September 21, 2007, available at <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/09/21/AR2007092101707.html>, accessed on June 21, 2008)
- Fenopetov, Vladimir (2006): The Drug Crime Threat to Countries Located on the 'Silk Road.' *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 5-14.
- Lawrence S. Finkelstein (1995): What is Global Governance? *Global Governance*, Vol. 1., September–December.
- Foster John (2008): Pipeline through a troubled land: Afghanistan, Canada and the New Great Game. Canadian Centre for Policy Alternatives. *Foreign Policy Series*, Vol. 3.: No. 1., June 19, 2008, accessed at http://www.policyalternatives.ca/documents/National_Office_Pubs/2008/A_Pipeline_Through_a_Troubled_Land.pdf, on August 22, 2008.
- Foust, Joshua (2009): Garrisons and force protection crowd out other objectives in Afghanistan. *Pakistan: Now or Never? - Perspectives on Pakistan (Reuters Blogs)*, March 27, 2009, available at <http://blogs.reuters.com/pakistan/2009/03/27/guest-contribution-afghanistans-garrisons/>, accessed on May 1, 2009.
- FP-FFP (2005): Foreign Policy – Fund for Peace: 'The Failed States Index.' At http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3098, accessed on May 23, 2006.
- Freeman, Christopher (2001): The European Security Complex – A Fait Accompli? A Critique of the Copenhagen School. *Peacekeeping and International Relations/Maintien de la paix et Relations Internationales*, October–December, 2001, 7-9.
- Friedmann Viktor (2007): A konfliktuskezelés új terepei – Az államon belüli konfliktusok regionális, inter- és transznacionális dimenziói. *Kül-Világ*, 2007, III-IV.szám, 75-99.
- Friedman, George (2004): *America's Secret War*. London: Little, Brown.

- FSI (2008): "Failed States Index 2008," available at http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4350&page=1, accessed on March 24, 2009.
- Fukuyama, Francis (2004): *State-building – Governance and World Order in the 21st Century*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Ghani, Ashraf – Lockhart, Clare (2008): *Fixing Failed States: A Framework for Rebuilding a Fractured World*. Oxford: Oxford University Press.
- Giustozzi, Antonio (2000): *War, politics and society in Afghanistan*. London: C. Hurst and Co. Ltd.
- Giustozzi, Antonio (2007): *Koran, Kalashnikov, and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*. New York: Columbia University Press.
- Giustozzi, Antonio (2008): Bureaucratic facade and political realities of disarmament and demobilisation in Afghanistan. *Conflict, Security and Development*, 8:2, 169-192.
- Giustozzi, Antonio – Rossi, Simonetta (2006): Disarmament, Demobilisation and Re-integration of Ex-combatants in Afghanistan: Constraints and Limited Capabilities. *Crisis States Research Centre Working Paper No. 2., Series No. 2.*, June 2006, available at <http://www.crisisstates.com/download/wp/wpSeries2/wp2.2.pdf>, accessed on November 20, 2008.
- Glatzer, Bernt (2001): War and Boundaries in Afghanistan: Significance and Relativity of Local and Social Boundaries. *Die Welt des Islams*, 41:3, 379-399.
- Glazebrook, Diana – Mohammad Jalal Abbasi-Shavazi (2007): Being Neighbors to Imam Reza: Pilgrimage Practices and Return Intentions of Hazara Afghans Living in Mashhad, Iran. *Journal of Iranian Studies*, 40: 2, 187-201.
- Godges, John (2007): Afghanistan on the Edge: A World at Risk of Winning the Urban Battle, Losing the Rural War, Abandoning the Regional Solution. *RAND Review*, Vol. 31.: No. 2., Summer 2007, available on-line at <http://www.rand.org/publications/randreview/issues/summer2007/afghan1.html>, accessed on May 2, 2009.
- Goldstone et al.: "State Failure Task Force / Political Instability Task Force, main page," available at <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/stfail/>, accessed on December 27, 2005; not available any more. [Currently the SFTF project continues under the name "Political Instability Task Force," and its main page URL is: <http://globalpolicy.gmu.edu/pitf/>; last accessed on October 14, 2007.]
- Gottlieb, Gideon (1994): *Nation Against State: A New Approach to Ethnic Conflicts and the Decline of Sovereignty*. Washington: Council on Foreign Relations.
- Górka-Winter, Beata (2007): Poland in Peacekeeping and Stabilisation Operations, quote from page 270-271. In: *Yearbook of Polish Foreign Policy 2007*, PISM, 257-272
- Grare, Frédéric (2003): The Geopolitics of Afghan Refugees in Pakistan. In: Tanner, Fred – Stedman, Stephen John, ed.: *Refugee Manipulation: War, Politics, and the Abuse of Human Suffering*. New York: Brookings Institution, 57-94.
- Gregory, Shaun (2007): The ISI and the War on Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 30:12, 1013-1031.
- Gutman, Roy (2008): *How We Missed the Story: Osama Bin Laden, the Taliban, and the Hijacking of Afghanistan*. Washington: United States Institute of Peace Press.
- Hameiri, Shahar (2007): Failed states or a failed paradigm? State capacity and the limits of institutionalism. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 10.: No. 2., June 2007, 122-149.
- Hegghammer, Thomas (2008): Islamist violence and regime stability in Saudi Arabia. *International Affairs*, 84: 4, 701-715.
- Helman, Gerald B. – Ratner, Stephen R. (1993): Saving Failed States. *Foreign Policy*, Winter 1993, no. 89., 3-20.
- Herbst, Jeffrey (2004): Let them Fail: State Failure in Theory and Practice. In: Rotberg, Robert I. (ed.): *When States Fail – Causes and Consequences*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 302-318.
- Hobbes, Thomas (1970): *Leviatán vagy az egyházi és világi állam anyaga, formája és hatalma*. Budapest: Magyar Helikon.
- Huntington, Samuel P. (1998): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Budapest: Európa.
- Hussain, Zahid (2008): *Frontline Pakistan: The Struggle With Militant Islam*. New York: Columbia University Press.

- Hyland, Frank –Roul, Animesh (2008): “India—The Melting Pot Simmers.” Blog entry at the *Counterterrorism Blog*, January 10, 2008, at http://counterterrorismblog.org/2008/01/india_the_melting_pot_simmers.php, accessed on June 5, 2008.
- i-ANDS (2006): *interim Afghan National Development Strategy – Summary Report: An Interim Strategy for Security, Governance, Economic Growth and Poverty Reduction*. available at [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2006.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/KHII-6LK3R2-unama-afg-30jan1.pdf/\\$File/unama-afg-30jan1.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2006.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/KHII-6LK3R2-unama-afg-30jan1.pdf/$File/unama-afg-30jan1.pdf), accessed on May 23, 2007.
- ICG (2004): Macedonia: Make or Break. *Europe Briefing No^o33*, August 3, 2004, Skopje, Brussels: International Crisis Group.
- ICG (2007): Reforming Afghanistan’s Police. *Asia Report N^o138*, August 30, 2007, available at http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/south_asia/138_reforming_afghanistan_s_police.pdf, accessed on September 4, 2007.
- IMB/ICC (2007): “IMB Live Piracy Map 2007.” Available at <http://www.icc-ccs.org/extra/display.php?yr=2007>, accessed on March 2, 2008.
- INCB (2006): 2006 Report of the International Narcotics Control Board. Available at <http://www.incb.org/pdf/e/ar/2006/annual-report-2006-en.pdf>, accessed on July 2, 2008.
- Iyengar, Radha – Jonathan Monten (2008): Is There an “Emboldenment” Effect? Evidence from the Insurgency in Iraq. Paper published on-line by the authors, February 2008, available at <http://people.rwj.harvard.edu/~riyengar/insurgency.pdf>, accessed on April 10, 2008.
- Jackson, Robert H. (1998): Surrogate Sovereignty? Great Power Responsibility and "Failed States." University of British Columbia – Institute of International Relations Working Paper No.25., November 1998, at www.iir.ubc.ca/pdffiles/webwp25.pdf, accessed on April 18, 2007.
- Jackson, Robert H. and Rosberg, Carl G. (1989): Why Africa’s Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood. In: Williams, Marc (ed.): *International Relations in the Twentieth Century – A Reader*. New York: New York University Press, 96-118.
- Jalali, Ali A. (2007): The Legacy of War and the Challenge of Peace Building. In: Robert I. Rotberg, ed.: *Building a New Afghanistan*. Cambridge: World Peace Foundation; New York: Brookings Institution Press, 22-55.
- Jelsma, Martin (2005): Learning lessons from the Taliban opium ban. *International Journal of Drug Policy*, No. 16.: 98-103.
- Jenne, Erin K. (2003): Sri Lanka: A Fragmented State. In: Rotberg, Robert I. (ed.): *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*. Cambridge (Massachusetts): World Peace Foundation; Washington D.C.: Brookings Institution Press, 219-244.
- Kaldor, Mary (2001): Beyond Militarism, Arms Races and Arms Control. Essay prepared for the Nobel Peace Prize Centennial Symposium, at: <http://www.ssrc.org/sept11/essays/kaldor.htm>, accessed on April 12, 2009.
- Kalyvas, Stephen N. (2001): 'New' and 'Old' Civil Wars – A Valid Distinction? *World Politics*, Vol. 54: No.1, 99-118.
- Karzai, Hekmat (2007): Strengthening Security in Contemporary Afghanistan: Coping With the Taliban. In: Robert I. Rotberg, ed.: *Building a New Afghanistan*. Cambridge: World Peace Foundation; New York: Brookings Institution Press, 56-81.
- Kasnyik Márton (2007): Államépítés antropológiai perspektívából. *Kül-Világ*, IV. évfolyam: 3-4. szám, at <http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2007/0304/kasnyik.pdf>, accessed on December 24, 2007.
- Katona Magda (2008): Beludzsisztán a figyelem középpontjában. *MKI Külpolitikai Tanulmányok/Foreign Policy Papers* (Magyar Külügyi Intézet), No. 5., May 5, 2008, available at <http://www.hiia.hu/MKI-tanulmanyok/T-2008-16-beludzs.pdf>, accessed on July 4, 2008.
- Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (2001): *Power and interdependence*. New York: Longman.
- Kilcullen, David J. (2005): Countering global insurgency. *Journal of Strategic Studies*, Vol. 28.: No. 4., August 2007, 597-617.

- Kiss J. László (2008): Mélypont a német–lengyel kapcsolatokban és hatásuk az Európa-politikára és a regionális együttműködésre, November 9, 2007. In: *Hírlevelek 2007: Válogatás a Magyar Külügyi Intézet hírleveleiből*, Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 92-115.
- Kiss J. László (2009): *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Korski, Daniel (2008): Afghanistan: Europe's Forgotten War. European Council on Foreign Relations, January 2008, available at http://ecfr.3cdn.net/fcdc73b8da7af85936_q8m6b5o4j.pdf, accessed on April 2, 2008.
- Korski, Daniel (2009): Shaping Europe's Afghan Surge. *European Council on Foreign Relations (ECFR) Policy Brief*, ECFR/11, March 2009, available at <http://ecfr.eu/page/-/documents/ECFR-Policy-Brief-Afghanistan.pdf>, accessed on May 2, 2009.
- Kreps, Sarah (2007): The 1994 Haiti Intervention: A Unilateral Operation in Multilateral Clothes. *Journal of Strategic Studies*, June 2007, Vol. 30.: No. 3., 449-474.
- Kunreuther, Howard – Heal, Geoffrey – Orszag, Peter R. (2002): Interdependent Security: Implications for Homeland Security Policy and Other Areas. *Brookings Institution Policy Brief*, Policy Brief #108 (October 2002), Washington D.C.: Brookings Institution.
- Kuo, Irene – Steffanie A. Strathdee (2005): After the flowers are gone. . .what happens next?, *International Journal of Drug Policy*, No. 16.: 112-114.
- Kushner, Adam B. (2008): Not a Safe Route. *Newsweek*, September 1, 2008, p. 23.
- Lambach, Daniel (2006): The State Failure Bibliography. At <http://www.politik.uni-koeln.de/jaeger/downloads/stfbib.pdf> ('last updated: October 31, 2006'). Accessed on March 4, 2008; no longer available.
- LeVine, Steve (2008): Georgia: A Blow to U.S. Energy. *BusinessWeek*, August 13, 2008, http://www.businessweek.com/magazine/content/08_34/b4097000700662.htm?chan=top+news_top+news+index_news+%2B+analysis?link_position=link1, accessed on August 21, 2008.
- Lijphart, Arend (1969): Consociational Democracy. *World Politics*, January 1969, Vol. 21.: No. 2., 207-225.
- Lind, William S. (2004): Understanding Fourth Generation War. *Military Review*, September–October 2004, 12-16.
- Lowenthal, Mark M. (2003): *Intelligence - From Secrets to Policy*. CQ Press: Washington.
- Lyall, Jason – Wilson III., Isaiah (2009): Rage Against the Machines: Explaining Outcomes in Counterinsurgency Wars. *International Organisation*, 63, Winter 2009, 67-106.
- Macdonald, David (2005): Blooming flowers and false prophets: the dynamics of opium cultivation and production in Afghanistan under the Taliban. *International Journal of Drug Policy*, No. 16., 93-97.
- Malinowska-Sempruch, Kasia – Nick Bartlett (2006): "Who Needs Protecting?" Rethinking HIV, Drugs and Security in the China Context. *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 25-30.
- Mallaby, Sebastian (2002): The Reluctant Imperialist: Terrorism, Failed States, and the Case for American Empire. *Foreign Affairs*, March-April, 2002, Vol. 81.: No. 2.
- Marat, Erica (2006): Impact of Drug Trade and Organized Crime on State Functioning in Kyrgyzstan and Tajikistan. *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February, 2006, 93-112.
- Margesson, Rhoda (2007): Afghan Refugees: Current Status and Future Prospects. Congressional Research Service (CRS) report for the U.S. Congress, January 26, 2007, available at <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33851.pdf>, accessed on May 20, 2008.
- Marr, Jack (Lt. Col.) – Cushing, John (Major) – Garner, Brandon (Major) – Thompson, Richard (Cpt.) [2008]: Human Terrain Mapping: A Critical First Step to Winning the COIN Fight. *Military Review*, March-April 2008, accessed at <http://usacac.army.mil/CAC/milreview/English/MarApr08/MarrEngMarApr08.pdf>, on April 21, 2009, 18-24.
- Marton Péter (2004): Államkudarok – A kooperatív fenyegetéscsökkentés felé? *Külügyi Szemle*, Vol. III.: No. 3-4., 132-157.
- Marton Péter (2005): Államok és államkudarok a globalizálódó világban. *Teleki László Intézet KTK Hírlevél* (Newsletter of the Centre for Foreign Policy Studies at the Teleki László Institute), October 28, 2005, Vol. I.: No. 7.

- Marton Péter (2006): Államkudarok, elrettenthetetlenség, ellenséges hátszágok – Empirikus felfedezőúton Cooper világában. In: Marton Péter (ed.): Államok és államkudarok a globalizálódó világban (States and state failure in a globalising world, Budapest: Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, 97-128.
- Marton Péter (2007): The 'Failed Neighbourhood Index'... Well, Sort of. *WSI Brussels Blog*, 28 June 2007, at <http://wsibrusselsblog.org/?p=173>, accessed on 24 March, 2009; no longer available.
- Marton Péter (2008): Global governance v. state failure. *Perspectives – Review of International Affairs*, 16: 1, 85-108.
- Marton Péter – Wagner Péter (2008): The Netherlands and Hungary's contribution to operations in Afghanistan: Contributing to state-building or to crisis management?, January 8, 2008, at <http://www.hiia.hu/MKI-tanulmanyok/T-2008-02-netherlands.pdf>, accessed on July 5, 2008.
- McKechnie, Alastair J. (2007): Rebuilding a Robust Afghan Economy. In: Robert I. Rotberg: Rebuilding Afghanistan, Cambridge, Massachusetts: World Peace Foundation, 98-133.
- Meiners, Stephen (2009): Central America: An Emerging Role in the Drug Trade. *Stratfor*, March 26, 2009, available at http://www.stratfor.com/weekly/20090326_central_america_emerging_role_drug_trade, accessed on March 27, 2009 (subscription required).
- Merom, Gil (2003): How Democracies Lose Small Wars - State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moreau, Ron – Hirsh, Michael (2007): Where the Jihad Lives Now. *Newsweek*, October 29, 2007, available at <http://www.newsweek.com/id/57485/page/1>, accessed on April 10, 2009.
- Naim, Moisés (2007): Illicit: How Smugglers, Traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy. London: Arrow Books.
- NATO PA (2007): The view from Afghanistan: Making progress, but re-dedication and additional resources required (press release). NATO Parliamentary Assembly, September 13, 2007, <http://www.nato-pa.int/Default.asp?CAT2=0&CAT1=0&CAT0=0&SHORTCUT=1293>, accessed on May 2, 2009.
- NDCS (2006): *National Drug Control Strategy*, Ministry of Counter-Narcotics, Kabul, Islamic Republic of Afghanistan, January 2006, accessed at http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf18/fco_nationaldrugcontrolstrategy, on June 8, 2008.
- Nicholson, Michael (1998): Failing states, failing systems. Paper presented at the conference 'Failed States and International Security: Causes, Prospects, and Consequences', Purdue University, West Lafayette, 25-27 February 1998, at www.ippu.purdue.edu/failed_states/1998/papers/nicholson.html, accessed on March 12, 2006.
- Nixon, Hamish (2007): Aiding the State? International Assistance and the Statebuilding Paradox in Afghanistan. *AREU Briefing Paper Series*, April 2007, available at http://www.areu.org.af/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=487&Itemid=26, accessed on May 2, 2009.
- Nordstrom, Carolyn (2007): Global Outlaws: Crime, Money, and Power in the Contemporary World. *California Series in Public Anthropology*. UCLA Press: Berkeley and Los Angeles.
- Orosz Anna (2009): Az oktatáspolitikai és az oktatásszervezés a konfliktusból kilábaló országokban: Gondolatok az államépítési folyamathoz. *Külügyi Szemle*, VIII. évf.: 1. szám, 124-143.
- Overland, Indra (2005): Humanitarian organizations in Tajikistan and the coordination of aid to displaced Afghans in no man's land. *Journal of Refugee Studies*, 18: 2, 133-150.
- Paragi Beáta (2009): Békefolyamathoz kötött államépítés a Közel-Keleten: A palesztin eset tanulságai. *Külügyi Szemle*, VIII. évf.: 1. szám, 73-101.
- Paris, Roland – Sisk, Timothy D. (2007): Managing Contradictions: The Inherent Dilemmas of Postwar Statebuilding, *Research Partnership on Postwar Statebuilding*, International Peace Academy, November 2007, available at <http://www.ipacademy.org/asset/file/211/iparpps.pdf>, accessed on May 1, 2009.

- Prunier, Gérard – Gisselquist, Rachel (2003): The Sudan: A Successfully Failed State. In: Rotberg, Robert I. (ed.): State Failure and State Weakness in a Time of Terror. Cambridge (Massachusetts): World Peace Foundation; Washington D.C.: Brookings Institution Press, 101-128.
- Quinlivan, James T. (2003): Burden of Victory: The Painful Arithmetic of Stability Operations, *RAND Review*, Vol. 27.: No. 2., Summer 2003, accessed at <http://www.rand.org/publications/randreview/issues/summer2003/burden.html>, on May 8, 2009.
- Rada Péter (2006): A nem működő államok újjáépítésének dimenziói. *Külgügyi Szemle*, V. évfolyam: 3-4. szám.
- Rada Péter (2009): Az államépítés folyamatának modellezése: fokozatos vagy szakaszos folyamat? *Külgügyi Szemle*, VIII. évfolyam: 1. szám, 41-72.
- RAND (2007): [Angel Rabasa – Steven Boraz – Peter Chalk – Kim Cragin – Theodore W. Karasik – Jennifer D. P. Moroney – Kevin A. O’Brien – John E. Peters], “Ungoverned Territories: Understanding and reducing terrorism risks,” RAND Corporation, 2007, available at http://www.rand.org/pubs/monographs/2007/RAND_MG561.pdf, accessed on January 29, 2009.
- Rashid, Ahmed (2008): The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia. New York: Viking.
- Craig Reinerman (2002): Why Dutch Drug Policy Threatens the U.S. In: Gray, Mark, ed.: Busted: Stone Cowboys, Narcos-Lords, and Washington’s War on Drugs. New York: Thunder’s Mouth Press – Nation Books, 127–137.
- Reyna, Steve (2003): Imagining Monsters: A Structural History of Warfare in Chad (1968-1990). In: Globalization, the State and Violence, edited by Jonathan Friedman, AltaMira Press: Walnut Creek - Lanham - New York - London, 279-308.
- Rice, Susan E. (2003): The New National Security Strategy: Focus on Failed States. *Brookings Institution Policy Brief #116*, Washington: The Brookings Institution.
- Rodgers, Dennis (2007): Slum Wars of the 21st Century: the New Geography of Conflict in Central America. February 2007, accessed at <http://www.crisisstates.com/download/wp/wpSeries2/wp10.2.pdf>, on January 29, 2009.
- Roi, Michael L. – Smolyne, Gregory (2008): End states, resource allocation and NATO strategy in Afghanistan. *Diplomacy & Statecraft*, 19: 2, June 2008, 289-320.
- Romsics Gergely (2007): A nemzetközi rendszer Irak után: régi hegemón, új hegemónikus rend. *Külgügyi Szemle*, 2007. nyár-ősz (2-3. szám), 7-28.
- Rotberg, Robert I. (2003): Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators. In: Rotberg, Robert I. (ed.), State Failure and State Weakness in a Time of Terror. Cambridge (Massachusetts): World Peace Foundation and Washington D.C.: Brookings Institution Press, pp. 1-28.
- Roy, Olivier (2004): Globalised Islam – The Search for a New Ummah. London: Hurts and Co.
- Rubin, Barnett R. – Jake Sherman (2008): Counter-Narcotics to Stabilize Afghanistan: The False Promise of Crop Eradication. New York: Center on International Cooperation, February, 2008, at <http://www.cic.nyu.edu/afghanistan/docs/counternarcoticsfinal.pdf>, accessed on June 8, 2008.
- Ryan, Mick (2007): The Other Side of the COIN – Reconstruction Operations in Southern Afghanistan, *Australian Army Journal*, Vol. IV.: No. 2., 125-143.
- Sahnoun, Mohamed – Evans, Gareth (2002): The Responsibility to Protect. *Foreign Affairs*, November-December, 2002, Vol. 81: No. 6.
- Salomons, Dirk (2005): Security: An Absolute Prerequisite. In: Junne, Gerd – Verkoren, Willemijn, ed.: Postconflict Development: Meeting New Challenges. Lynne Rienner: London, 19-42.
- Samii, William (2003): Drug Abuse: Iran’s „Thorniest Problem.” *The Brown Journal of World Affairs*, IX.: 2, 283-299.
- Samii, William – Recknagel, Charles (1999): Iran’s War on Drugs, *Transnational Organised Crime*, 5: 2, Summer 1999: 153-175.

- Schultz, Michael (1992): Turkey, Syria and Iraq: A Hydropolitical Security Complex. In: Leif Ohlsson, ed.: *Hydropolitics: Conflicts over Water as a Development Constraint*, London: Zed Books, 91-122.
- Sesay, Fatmata Lovetta (2004): Impact of Conflicts on Neighbouring Countries. Paper presented at the UNU-WIDER Conference on 'Making Peace Work', June 4-5, 2004, Helsinki, accessed at <http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2004-1/conference%202004-1-papers/Sesay-1205.pdf>, on March 4, 2007.
- SFTF (2000): "State Failure Task Force Report: Phase III Findings." By Goldstone, Jack A. et al., September 30, 2000, accessed at <http://globalpolicy.gmu.edu/pitf/SFTF%20Phase%20III%20Report%20Final.pdf>, on October 14, 2007.
- Shahzad, Syed Saleem (2007): An insurgency beyond the Taliban. *Asia Times Online*, June 9, 2007, available at http://www.atimes.com/atimes/south_asia/if09df01.html, accessed on April 3, 2009.
- Shahzad, Syed Saleem (2008): More shocks for shattered Pakistan. *Asia Times Online*, October 31, 2008, available at http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/JJ31Df01.html, accessed on May 1, 2009.
- Shelley, Louise (2006): The Drug Trade in Contemporary Russia. *The China and Eurasia Forum Quarterly*. 4: 1, February 2006, 15-20.
- Sheptycki, James (2003): Global law enforcement as a protection racket: Sceptical notes on transnational organised crime as a subject of global governance. In: Edwards, Adam – Gill, Peter, eds.: *Transnational Organised Crime: Perspectives on Global Security*. London: Routledge, 2003.
- Smith, Anthony D. (2001): *Nationalism*. Cambridge: Polity Press.
- Smith, Graeme (2009): Afghan officials in drug trade cut deals across enemy lines. *The Globe and Mail*, March 21, 2009, subscription required to access the original version, available re-published at <http://www.afghanistانبیnewscenter.com/news/2009/march/mar212009.html#10>, accessed on May 2, 2009.
- Spruyt, Hendrik (1998): Institutional Selection in International Relations: State Anarchy as Order. *International Organisation*, Vol. 48.: No. 4., 527-557.
- Stiglitz, Joseph – Bilmes, Linda (2008): *The Three Trillion Dollar War: The True Cost of the Iraq Conflict*. New York: W.W. Norton & Co.
- Strand, Arne – Suhrke, Astri – Harpviken, Berg (2004): Afghan Refugees in Iran: From Refugee Emergency to Migration Management. Policy brief, PRIO – Chr. Michelsen Institute (Development Studies and Human Rights), June 16, 2004, accessed at <http://www.cmi.no/pdf/?file=/afghanistan/doc/CMI-PRIO-AfghanRefugeesInIran.pdf>, on January 24, 2008.
- Straw, Jack (2002): Failed and Failing States. "A speech given by foreign secretary Jack Straw at the European Research Intitute, University of Birmingham, at 12pm on Friday, 6th of September 2002," accessed at www.eri.bham.ac.uk/events/jstraw060902.pdf, on October 8, 2006.
- Swanström, Niklas (2006): Narcotics and China: An Old Security Threat from New Sources. *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 113-132.
- Szász Balázs (2008): "Szívós tevé" [Junkie camel], *HVG*, 9 August 2008.
- Szentes Tamás (1999): *Világ gazdaságtan I. kötet. Elméleti és módszertani alapok*. Budapest: Aula Kiadó.
- Szobota Zoltán (2001) "Kalocsa tiltakozik az idegenek ellen – Jönnek az afgánok" [Kalocsa protests the arrival of foreigners – The Afghans are coming]. *Hetek*, October 12, 2001, available at <http://hetilap.hetek.hu/index.php?cikk=34022>, accessed on July 1, 1 2008.
- Tahir, Muhammad (2008): Fueling the Taliban: Poppies, Guns and Insurgents. *The Jamestown Foundation's Terrorism Monitor*, Vol. 6.: Issue 4, available at [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=5043&tx_ttnews\[backPid\]=167&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=5043&tx_ttnews[backPid]=167&no_cache=1), accessed on May 4, 2009.

- Taleb, Nicholas Nassim (2004a): The Roots of Unfairness: the Black Swan in Arts and Literature. 2nd Draft, November 2004, Literary Research/Recherche Littéraire, Journal of the International Comparative Literature Association, available at <http://www.fooledbyrandomness.com/ARTE.pdf>, accessed on April 11, 2009.
- Taleb, Nicholas Nassim (2004b): Learning to Expect the Unexpected. *The New York Times*, April 8, 2004, available at <http://www.nytimes.com/2004/04/08/opinion/learning-to-expect-the-unexpected.html>, accessed on April 11, 2009.
- Tariq, Mohammed Osman (2008): Tribal Security System (arbakai) in Southeastern Afghanistan. *Occasional Paper No. 7.*, Crisis States Research Centre, December 2008, at <http://www.crisisstates.com/download/op/OP7.pdf>, accessed 10 March 2008.
- Tálas Péter (2008): A grúz–orosz háború geopolitikai értelmezése. *ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet – Elemzések*, No. 6.
- TE-SAT (2008): EU Terrorism Situation and Trend Report. The Hague: European Police Office (Europol), available at http://www.europol.europa.eu/publications/EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TE-SAT2008.pdf, accessed on August 24, 2008.
- Thoumi, Francisco E. (2005): Why the Taliban poppy ban was very unlikely to have been sustained after a couple of years. *International Journal of Drug Policy*, No. 16., 108-109.
- Tilly, Charles (1985): War Making and State Making as Organized Crime. In: Evans, Rueschemeyer and Skocpol, Theda, eds.: *Bringing the State Back In*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 169-191.
- Tober, Diane (2007): “My Body Is Broken Like My Country”: Identity, Nation, and Repatriation among Afghan Refugees in Iran. *Journal of Iranian Studies*, 40: 2, 263-285.
- Townsend, Jacob (2006): The Logistics of Opiate Trafficking in Tajikistan, Kyrgyzstan and Kazakhstan. *The China and Eurasia Forum Quarterly*, 4: 1, February 2006, 69-92.
- UCD (Uppsala Conflict Database): “Active conflicts by conflict type and year,” at: http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/graphs/type_year.gif, accessed on 1 October 2007.
- UNODC (2007a): Cocaine trafficking in Western Africa – Situation Report. October 2007, available at <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Cocaine-trafficking-Africa-en.pdf>, accessed on May 11, 2008.
- UNODC (2007b): Cocaine trafficking in West Africa: The threat to stability and development (with special reference to Guinea-Bissau. December 2007, available at http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/west_africa_cocaine_report_2007-12_en.pdf, accessed on May 11, 2008.
- UNODC (2007c): 2007 World Drug Report. Accessed at http://www.unodc.org/pdf/research/wdr07/WDR_2007.pdf, on August 2, 2008.
- UNODC (2008): 2008 World Drug Report. Accessed at http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR_2008_eng_web.pdf, on July 4, 2008.
- UNODC (2009): Annual Report 2009. Available on-line at http://www.unodc.org/documents/about-unodc/AR09_LORES.pdf, accessed on May 3, 2009.
- Urquhart, Brian (2004): The United Nations after 9/11 – Conversation with Sir Brian Urquhart, Former Under Secretary General of the United Nations. Available at <http://globetrotter.berkeley.edu/people4/Urquhart/urquhart04-con5.html>, accessed on May 23, 2006.
- U.S. CNS (2007): *U.S. Counternarcotics Strategy for Afghanistan*. Compiled by the Coordinator for Counternarcotics and Justice Reform in Afghanistan Ambassador Thomas A. Schweich, U.S. Department of State, August 2007, available at <http://www.state.gov/documents/organization/90671.pdf>, accessed on June 8, 2008.
- Van Notten, Michael (2002): From Nation-State to Stateless Nation: The Somali Experience. At www.liberalia.com/htm/mvn_stateless_somalis.htm, accessed on October 10, 2006.
- Wæver, Ole (1998): Insecurity, security and asecurity, in the West European non-war community. In: Adler, Emanuel – Barnett, Michael, eds.: *Security communities*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 69–118.

- WHO (2003): Meningococcal meningitis – Fact sheet N°141. Revised: May 2003. At <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs141/en/>, accessed on May 3, 2007.
- Wilkins, Thomas Stow (2006): Analysing Coalition Warfare from an Intra-Alliance Politics Perspective: The Normandy Campaign 1944. *Journal of Strategic Studies*, December 2006, Vol. 29.: No. 6., 1121-1150.
- Woodward, Peter (2002): The Horn of Africa. Politics and International Relations. London: I.B.Tauris.
- WRS (2007): World Refugee Survey 2007. United States Committee for Refugees and Immigrants, available at <http://www.refugees.org/article.aspx?id=1941>, accessed on October 8, 2007.
- Young, Oran B. (1999): Governance in World Affairs. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Zahab, Mariam Abou – Roy, Olivier (2004): Islamist Networks: The Afghan–Pakistan Connection. New York: Columbia University Press.
- Zambelis, Chris (2008): Is There a Nexus between Torture and Radicalization? *The Jamestown Foundation's Terrorism Monitor*, June 26, 2008, VI: 13, available at <http://www.jamestown.org/terrorism/news/article.php?articleid=2374266>, accessed on July 25, 2008.
- Ziółkowski, Marek (2007): Polish Security Policy. In: Yearbook of Polish Foreign Policy 2007, PISM, 67-76.
- Zombori Dóra (2008): “Box 1: The Afghan diaspora in Western Europe.” In: Marton Péter: Pomeranian grenadiers in the Hindu Kush – A look at the Afghanistan mission from a (broadly interpreted) cost/benefit perspective. *HIIA Paper*, T-2008/25, available at <http://www.kulugyiintezet.hu/kiadvanyok/T-2008-25-afghansitan.pdf>, accessed on April 14, 2009, pp. 24-26.

V. A szerző publikációinak listája

Fontosabb angol nyelvű publikációk listája

Önálló könyvrészletek:

‘Liberal vs. Libertarian Leviathan or Predator vs. Alien in a Critical Theory of State Failure’. In: (*self, as editor:*) *Államok és államkudarok a globalizálódó világban (States and State Failure in a Globalising World)*. Budapest: TLI-KTK, 2006.

‘Initial Expectations and State Identity – An Opening Study of Montenegro’. In: S. Goga (ed.): *Current Issues of the International Politics through the Eyes of Young Europeans*. Prague: Jan Masaryk Centre of International Studies, 2006.

Tanulmányok:

‘Global Governance vs. State Failure.’ *Perspectives: Review of International Affairs*, Spring 2008, pp. 85-107.

‘Pomeranian grenadiers in the Hindu Kush: A look at the Afghanistan mission from a (broadly interpreted) cost/benefit perspective.’ *HIIA Papers series*, T-2008/25, September 8, 2008.

Konferenciaanyagok:

‘A Central/Eastern European international society?’ Paper presented at SGIR’s 7th Pan-European IR Conference, Turin, September 12-15, 2007.

Fontosabb magyar nyelvű publikációk listája

Önálló könyvfejezetek:

A liberális vs. a libertariánus Leviatán, avagy Predator vs. Alien az államkudarccal kritikai elméletében. In: Marton Péter (szerk.): Államok és államkudarcok a globalizálódó világban (States and State Failure in a Globalising World). Budapest: TLI-KTK, 2006.

Az egykori harmadik világ megsegítése, avagy találkozások a „problémásított világ” kapuiban. In: Rada Péter (szerk.): Új világrend? Nemzetközi kapcsolatok a hidegháború utáni világban. Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület/Ifjú Közgazdászok Közhasznú Társasága, Budapest, 2007.

Tanulmányok:

Államkudarcok – Az út a kooperatív fenyegetéscsökkentés felé? Külügyi Szemle, 2004, III. évf., 3-4. szám.

Államkudarcok, elrettenthetetlenség, ellenséges hátszágok – Empirikus felfedezőúton Cooper világaiban. Külügyi Szemle, 2006, V. évf., 1-2. szám.

Az államépítés sorrendisége és az afganisztáni bonyodalmak. Külügyi Szemle, 2009, VIII. évf., 1. szám.

Cikkek:

(Társszerző: Wagner Péter) - *A holland és a magyar szerepvállalás Afganisztánban – Államépítés vagy válságkezelés?* Magyar Külügyi Intézet – Hírlevél, I. évf., 12. szám, 2007. december 22.

Pillanatfelvétel Montenegróról a népitétel előtt. Grotius – A Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetének tudományos folyóirata, 2006. http://www.grotius.hu/doc/pub/LXRJCP/marton_peter_montenegro.pdf (utolsó elérés: 2009. augusztus 11.)

Új biztonsági napirend és "globális szomszédságpolitika". Grotius – A Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetének tudományos folyóirata, 2007. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=MPZELB> (utolsó elérés: 2009. augusztus 11.).

Szlovák nyelven

Uzol „Pak-Af”: Zamotaní medzi skalami a nástrahami. *Euro-Atlantic Quarterly*, Ročník 4: číslo 2 (2009. tavasz), pp. 56-57. (Folyóiratcikk.)

Saját blogok URL-je:

<http://statefailure.blogspot.com> (angol nyelven)

<http://risk911.blogspot.com> (magyar nyelven; társszerzőként és szerkesztőként)